

**MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLA SHAXSIDA KREATIVLIK
(IJODIY) QOBILIYATINI SHAKLLANTIRISHNING PSIXOLOGIK
OMILLARI**

Fozilova Odina Nabiyevna

Farg‘ona davlat universiteti maktabgacha ta’lim kafedrası dotsenti

Filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

<https://orcid.org/0009-0003-7616-7612>

abobakirovaodina78@gmail.com

+998940853676

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bola shaxsida kreativlik (ijodiy) qobiliyatini shakllantirishning psixologik omillari ifodalangan. Bolalarni maktabga tayyorlash jarayonida ularni kreativlik qobiliyatini o‘stirishning amaliy ahamiyati yaxlit ilmiy yondashuv asosida tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari maktabgacha yoshdagi bolalarning ta’lim jarayonida kreativlik (ijodiy) qobiliyatini shakllantirishning psixologik omillarini ularning turli faoliyatlarida amalga oshirish yo‘llari ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: kreativlik (ijodiy) qobiliyat, psixologik omil, kognitiv rivojlanish, maktabga tayyorgarlik, xayol, tasavvur, bola ruhiyati.

Yurtimiz bungi kunda ta’limga eng katta diqqat va e’tibor qaratilishi Vatan ravnaqi va rivojlanishining kalitidir. Yosh avlodni yetuk, barkamol va intellektual darajasi yuqori qilib tarbiyalash hamma zamonlarda ham e’tiborli va dolzarb vazifa bo‘lib kelgan. O‘zbekiston Respublikasining Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev 2026-yil 6-fevral kuni ning “Maktabgacha ta’lim va tarbiya



tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi [PF-19-sonli] farmoni qabul qilindi¹. Maktabgacha ta'lim va tarbiya tizimini ilg'or xorijiy tajribalar asosida takomillashtirish, innovatsion maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarmog'ini tashkil etish, nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini qo'llab-quvvatlash, pedagog kadrlar salohiyatini oshirish, shuningdek, bolalarni o'yinga yo'naltirilgan ta'lim asosida milliy g'urur va Vatanga muhabbat ruhida tarbiyalash vazifalari belgilab berildi.

Intellectual-ijodiy qobiliyatlar shaxsning ta'sirchanligi, predmetni idrok qilishining kuchliligi va yaxlitligi, u to'g'risida keng ma'lumotlarga ega bo'lishligi, tafakkur o'zgaruvchanligi va tezkorligi (tez, xilma-xil, o'ziga xos), mantiqiy va savodli mulohaza yuritish, tizimli harakatlar, sintez-tahlil-sintez, ijodiy ifodalay bilish, umumlashtirish va xulosalash, o'z fikriga ega bo'lish, ishni oxirigacha yetkazish, ishchanlik, o'z bilimlarini boshqalarga yetkaza olish kabi asosiy kreativ fazilatlar majmui bo'lib, nafaqat yuksak ijodiy rivojlanishni, balki umuman shaxs rivojlanishining muhim omili, har qanday faoliyatdagi muvaffaqiyat garovi, kishilar bilan muloqot, kundalik faoliyatdagi yutuqlar omili. Kreativ qobiliyatning asosiy mezonlarini egiluvchanlik (aqliy tafakkur), tezkorlik (vaqt birligidagi g'oyalar soni), o'ziga xoslik (tafakkur, yangi g'oyalar), metafora (g'ayrioddiylik, g'aroyiblik), g'oya va tafsilotlarni idrok qilish, sezuvchanlik, qiziquvchanlik (hayratlanish qobiliyati, sinchkovlik, ochiqlik), aniqlik (aniq fikrlash qobiliyati), takomillashtirish, ijod mahsuliga tugallanganlikni baxsh etish, dadillik kabilarni tashkil qilib, ular zarur motivatsiya asosidagina rivojlanadi².

Shuni e'tiborga olishimiz kerakki, odam bolasining shaxs sifatida shakllanishi murakkab tadrijiy rivojlanish yo'liga ega. Har bir bola ruhiyati

¹ O'zbekiston Respublikasining Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev 2026 yil 6-fevral kuni ning "Maktabgacha ta'lim va tarbiya tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi [PF-19-sonli] farmoni qabul qilindi

² Алимсаидова С.А. Развитие когнитивно-творческих способностей учащихся академических лицеев с опорой на краеведческие тексты историколитературного характера (на материале средств выражения причинноследственных отношений в современном русском языке). – 427-439 б

o'ziga xos bo'lgan murakkab konfiguratsiyaga ega, shu bilan birga unga ta'sir etuvchi omillar va ularning ta'siri ham juda xilma-xildir. Bu murakkab jarayonni to'liq o'rganib chiqish uchun ko'plab ilmiy tadqiqotlar olib borilishi kerak bo'ladi.

Biz e'tibor qilmoqchi bo'lganimiz bu individning kreativ (ijodiy) qobiliyati, uni go'daklik yosh davrida rivojlanish xususiyatlari va rivojlantirish yo'llari haqida.

Ma'lum bo'lishicha, shaxs ontogenezing dastlabki davrlari hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Xususan, bolaning 2-6 yoshlar orasidagi davrida 80 foizgacha shaxs xususiyatlari shakllanishi haqidagi ma'lumotlar bor. Psixologiyada mavjud bo'lgan imprints (qayd qilish) nazariyasining tarafdorlariga ko'ra, bolaning shaxs xususiyatlari shakllanishida ilk tajriba muhim va birinchi darajali ahamiyatga ega. Demak, bu davrning muhimligini hisobga olib, bolada kreativ qobiliyatlarni rivojlantirish yo'llarini qidirishimiz kerak bo'ladi.

Bizning fikrimizcha, bolalarda kreativlik qobiliyatini o'stirishning quyidagi yo'llari mavjud:

1. Tasviriy san'at. Bola mazkur faoliyat bilan mashg'ul bo'lishi natijasida, undagi xayol va tasavvur jarayonlari rivojlanadi. Mazkur rivojlanish o'z navbatida tafakkurga stimul beradi. Natijada, mazkur ikki bilish jarayonlarining muvofiqlashuvi ijodiy qobiliyatning kashf etish xususiyatini yuzaga keltiradi.

2. Musiqa. Ko'rish sezgisi odamlarda yetakchi o'rin tutadi. 90 % axborotni ko'rish orqali qabul qilamiz. Ammo, musiqani ko'rish mumkin emas. U eshitiladi va his qilinadi. Demak, musiqa bilan shug'ullanish bola ruhiyatidagi "mudroq" xususiyatlarni jonlanishga olib kelishini taxmin qilishimiz mumkin.



3.Ertak. Ertaklar bolalarda kreativlik qobiliyatini rivojlantirish uchun qudratli vosita nazarimizda. Chunki bola voqealar jarayonini tasavvur qiladi, ertaklar olamida “yashaydi”, quvonadi, qayg‘uradi. Bunday jarayon ularda ijodiy xayol(fantaziya)ni o‘shiga xizmat qiladi.

4.Konstruktorlik o‘yinlari va boshqotirmalar. Mazkur faoliyat bolalardagi tabiiy layoqatni shakllangan tus olishiga va ijodiy qobiliyatning dastlabki kurtaklarini amaliy faoliyatda namoyon bo‘lishiga xizmat qiladi.

Yuqoridagi faoliyat turlari bilan bolalarni muvaffaqiyatli shug‘ullanishlarini ta‘minlash va ular orqali samarali natijalarni qo‘lga kiritish uchun televizor tomoshasi va kompyuter o‘yinlarini butunlay cheklash kerak bo‘ladi. Chunki bunday vositalar tomoshabinlik va dangasalikka ma‘lum darajada moyil bo‘lgan odam ruhiyatini, aqliy faollik(aqliy mehnat) va irodaviy zo‘r berish bilan kechadigan yuqoridagi faoliyatlardan chetlanishiga olib keladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasining Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev 2026 yil 6-fevral kuni ning “Maktabgacha ta‘lim va tarbiya tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi [PF-19-sonli] farmoni qabul qilindi

2. Алимсаидова С.А. Развитие когнитивно-творческих способностей учащихся академических лицеев с опорой на краеведческие тексты историколитературного характера (на материале средств выражения причинноследственных отношений в современном русском языке). – 427-439 б.

3. Бутенко В.Г.Школьникам о художественных ценностях памятников истории и культуры.– М., 1999.–113 б. 5. Файзуллина С.Х. Эстетическое воспитание обучающихся. – Т.: Ўқитувчи, 1991. – 96 б.

